

בניית יכולות עיתונאיות בעידן של הפרעת מידע:

תובנות מתוכנית הכשרת "הדסק הדיגיטלי" של איגוד האינטרנט הישראלי
וארגון העיתונאים והעיתונאיות בישראל

איגוד האינטרנט הישראלי (ISOC-IL) הוא ארגון ללא מטרות רווח, הפועל מאז ראשית שנות ה-90 לקידום השימוש באינטרנט לטובת הציבור בישראל. האיגוד מפעיל תשתיות אינטרנט קריטיות בישראל: מרשמי שמות המתחם (Domain names) המדינתיים "il" ו-"ישראל", וכן את מחלפי האינטרנט הפנים-מדינתיים (IX ו-IX-IL). הידע והניסיון המקצועיים של איגוד האינטרנט הישראלי בפיתוח ובהפעלה של טכנולוגיות אינטרנט עבור הציבור בישראל משמשים בסיס לפעילויות הארגון בתחומי המחקר, המדיניות והעצמת הקהילה. איגוד האינטרנט הישראלי מפעיל את מיזם קו הסיוע לאינטרנט בטוח – קו הסיוע הציבורי הוותיק בישראל לבטיחות ברשת, המשמש גורם תגובה ראשוני למאות פניות מדי חודש ומוכר כמדווח אמין (Trusted Flagger) על ידי פלטפורמות רבות ושירותים מקוונים. נוסף על כך, איגוד האינטרנט הישראלי משמש מקור מרכזי לסיוע, לידע ולכלים עבור הציבור הרחב, לשיפור הבטיחות והביטחון ברשת. לשם כך, האיגוד מפתח ומיישם יוזמות שנועדו לצמצם פערים דיגיטליים ולקדם מיומנויות ואוריינות מדיה ומידע בחברה הישראלית. באמצעות מיזם data.isoc.org.il, איגוד האינטרנט הישראלי אוסף ומשתף נתונים סטטיסטיים על האינטרנט הישראלי ועל משתמשיו. לבסוף, איגוד האינטרנט הישראלי עורך ומפרסם מחקרי מדיניות מקצועיים, העוסקים בממשק שבין משפט וטכנולוגיה, במטרה לתרום לפיתוח מדיניות מושכלת ולשיפור סביבת האינטרנט בישראל ובעולם.

פרויקט חסיונות מפני דיסאינפורמציה בישראל (DRI)

מחקר זה נערך ומתפרסם במסגרת פרויקט חסיונות מפני דיסאינפורמציה בישראל (Disinformation Resilience Israel) של איגוד האינטרנט הישראלי, בתמיכת האיחוד האירופי. מטרת הפרויקט היא חיזוק חוסנה של החברה הישראלית בפני מידע מטעה ושקרי, באמצעות שיפור יכולתם של גופי תקשורת וארגוני חברה אזרחית לבצע בדיקת עובדות ותחקירים דיגיטליים, הגברת האוריינות והמודעות הציבורית וכן קידום מחקר בתחום. הפרויקט משלב חוקרים, עיתונאים, אנשי חינוך, יזמים בתחום הטכנולוגיה, פעילים חברתיים והציבור הרחב, במטרה לטפח סביבת מידע מושכלת, ביקורתית ומכילה.

מובילי פרויקט ה-DRI באיגוד האינטרנט הישראלי: עידן רינג, ניצן יסעור, יעל רם, ד"ר אסף וינר, אליזבת' פריין.

עיצוב: סטודיו לי ותמר

עריכה ותרגום: רנה הוכמן

אתר האינטרנט הרשמי של פרויקט ה-DRI: www.isoc.org.il/disinformation-resilience-israel

Funded by
the European Union

מסמך זה הופק בסיוע כספי של האיחוד האירופי. התוכן במסמך זה הוא באחריותו הבלעדית של איגוד האינטרנט הישראלי, ובשום מקרה אין לראות בו כמשקף את עמדת האיחוד האירופי.

תוכן עניינים

4	1. מבוא
6	2. מיומנויות ויכולות הדרושות לעיתונאים בעידן הדיגיטלי
10	3. בניית יכולות עיתונאיות בעידן הפרעת המידע: תובנות מתוכנית ההכשרות לתחקירים דיגיטליים
12	3.1 הכשרה במערכות החדשות (סדנאות מבוא)
14	3.2 הקורס המתקדם (הכשרת הדגל)
18	3.3 הערכת האפקטיביות וההשפעה של תוכנית ההכשרות: מדדים מרכזיים וממצאים
22	4. סיכום
23	5. נספחים: שאלוני הערכה לפני ואחרי תוכנית ההכשרות

1. מבוא

עולם העיתונות כיום מתמודד עם משבר יכולות משמעותי, הנובע משילוב של שינויים טכנולוגיים, לחצים כלכליים, קיטוב פוליטי ושחיקה באמון הציבור. עלייתן של הפלטפורמות הדיגיטליות והפצת תוכן מבוססת אלגוריתמים האיצו את ההפצה של תוכן מטעה, ובה בעת ערערו מודלים עסקיים מסורתיים, צמצמו את המשאבים של מערכות חדשות והעמיקו את התלות במתווכים דיגיטליים, המשמשים כיום כשומרי סף של זרימת מידע. במקביל, אמון הציבור בחדשות נותר נמוך, וההימנעות מצריכת חדשות נמצאת בעלייה, מגמות המחלישות את יכולתה של העיתונות לשמש סמכות עובדתית משותפת.¹ במערכת מידע מבוזרת ומשתנה במהירות, המושפעת יותר ויותר מטכנולוגיות בינה מלאכותית (AI), עיתונאים ניצבים בפני אתגרים חדשים, המחייבים מיומנויות מתקדמות במיוחד בתחומי התחקיר הדיגיטלי, אימות המידע וניתוח הנתונים. מציאות זו מדגישה את הצורך בהשקעה מתמשכת ביכולות עיתונאיות ובכלים לאימות מידע.

ארגוני חברה אזרחית יכולים למלא תפקיד מרכזי בהתמודדות עם אתגרים אלה באמצעות סיוע בחיזוק היכולות העיתונאיות בעידן הדיגיטלי. באמצעות מומחיות ייעודית, מחקר, גישה לרשתות גלובליות רלוונטיות ולידע מקומי, ארגוני חברה אזרחית יכולים להשלים את יכולותיהן של מערכות החדשות ולסייע בגישור על פערים קיימים, תוך תמיכה בדיווח מקיף יותר ומבוסס-ראיות. ארגוני חברה אזרחית מצויים בעמדה טובה לתמוך בהכשרת עיתונאים ובבניית יכולות במצבים שבהם מערכות חדשות סובלות ממחסור במשאבים ובידע, ובכך לחזק את החוסן החברתי בעידן של הפרעת מידע (Information disorder).² במקביל, שיתופי פעולה מתרחבים בין ארגוני חברה אזרחית לארגוני חדשות מאפשרים שיתוף משאבים ופיתוח מיומנויות, תוך שמירה על עצמאות מערכתית.³ תפקיד זה זוכה להכרה גוברת במסגרות מדיניות, כגון ה-EU Democracy Shield, שממצבת ארגוני חברה אזרחית וארגוני בדיקת עובדות כשחקנים חיוניים בהגנה על סביבת המידע, במסגרת גישה המבוססת על שיתוף פעולה בין מגוון שחקנים (Multistakeholder approach).⁴

1. Newman, N., Ross Arguedas, A., Robertson, C. T., Kleis Nielsen, R., and Fletcher, R. (2025). *Reuters Institute Digital News Report 2025*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.

2. Wardle, C. & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*. Strasbourg: Council of Europe.

3. Stonbely, S. (2022). *A New Kind of Partnership: Journalists and Civil Society Organizations Are Teaming Up*. Nieman Reports.

4. European Commission. (2025). *European Democracy Shield: Empowering, protecting and promoting strong and resilient democracies across the EU* (IP/25/2660).

סביבת המידע בישראל מתאפיינת בשילוב של פגיעויות מבניות, חברתיות ודמוגרפיות, ההופכות אותה לחשופה במיוחד לדיסאינפורמציה ולהתערבות זרה. רמות גבוהות של שימוש ברשתות חברתיות, שוני לשוני ותרבותי גבוה, גישה לא שוויונית למידע ואמין ומאומת, ויכולת בדיקת עובדות מוגבלת – כל אלו מגבירים סיכונים אלה. אתגרים אלה מחריפים לנוכח חולשות מבניות במערכת התקשורת, שבה ארגוני חדשות פועלים מול קהלים מבוזרים תחת משאבים מצומצמים ויכולות טכנולוגיות מוגבלות. אמצעי תקשורת מגזריים המשרתים קבוצות מיעוט מתמודדים עם מגבלות חמורות אף יותר.⁵ בהקשר זה, חיזוק מיומנויות עיתונאיות באימות מידע, תחקירים דיגיטליים והתנהלות אתית בעבודה עם מידע, חיוני לא רק לשיפור תפקודן של מערכות חדשות, אלא גם לחיזוק החוסן הדמוקרטי באופן רחב יותר.

פרסום זה בוחן כיצד ארגוני חברה אזרחית יכולים לחזק את יכולתם של עיתונאים להתמודד עם דיסאינפורמציה באמצעות תוכניות הכשרה ממוקדות. הפרסום מתמקד בישראל כמקרה בוחן ומציג את תוכנית ההכשרה "הדסק הדיגיטלי" בהובלת איגוד האינטרנט הישראלי (ISOC-IL) ובשיתוף עם ארגון העיתונאים והעיתונאיות בישראל, כמודל מקומי מרכזי של פעילות חברה אזרחית.⁶ התוכנית התקיימה במסגרת פרויקט Disinformation Resilience Israel (DRI), במימון האיחוד האירופי, בין השנים 2024–2026.⁷

תוכנית הכשרת "הדסק הדיגיטלי" שילבה בין הכשרות בסיסיות למערכות חדשות לצד קורס הכשרת דגל מעמיק וארגז כלים דיגיטלי כדי לצייד עיתונאים בכישורים הפרקטיים הדרושים לתחקיר דיגיטלי ולשימוש במקורות גלויים לאימות וניתוח מידע. ממצאים מהערכות דיווח עצמי של המשתתפים שנערכו לפני ההכשרה ולאחריה מצביעים על שיפור במיומנויות ובביטחון העצמי של המשתתפים, בעיקר במיומנויות הקשורות בתיקוף, איתור מיקום גאוגרפי ושיטות חיפוש מתקדמות. התוכנית גם טיפחה שיתוף פעולה מתמשך בין המשתתפים ותמכה בפרויקטים של תחקירים עצמאיים. אלו ממחישים את תרומתה הרחבה יותר לחיזוק הפרקטיקה העיתונאית ואת הפוטנציאל שלה לשמש מודל ניתן להרחבה לחיזוק החוסן מול דיסאינפורמציה.

פרסום זה מדגיש את הצורך הגובר בהרחבת המיומנויות העיתונאיות – במיוחד בתחומי התחקיר הדיגיטלי, אימות המידע וניתוח הנתונים – בישראל ומעבר לה, כמענה לאתגרים המשתנים של דיסאינפורמציה. הוא מדגים כיצד תוכניות הכשרה מובנות בהובלת ארגוני חברה אזרחית יכולות לסייע בהתמודדות עם פערי יכולת משמעותיים בעיתונות העכשווית, ובה בעת מדגיש את חשיבותו של שיתוף פעולה בין ארגוני חדשות לשחקני חברה אזרחית. הפרסום מציע מסגרת עבודה הניתנת להתאמה ולהרחבה בהקשרים נוספים, במטרה לחזק יכולות עיתונאיות באמצעות שילוב בין הכשרה מעשית לבין גישה מרובת-שחקנים.

5. Ram, Y., Wiener, A., & Ring, E. (2025). *Stakeholder Analysis: Towards Countering Misinformation and Disinformation in Israel*, Israel Internet Association (ISOC-IL).

6. אתר האינטרנט הרשמי של תוכנית "הדסק הדיגיטלי".

7. אתר האינטרנט הרשמי של פרויקט ה-DRI.

2. מיומנויות ויכולות הדרושות לעיתונאים בעידן הדיגיטלי

בלב-ליבה של העיתונות טמונה שליחות דמוקרטית: ליידע את הציבור, לדרוש דין וחשבון מאלו המחזיקים בעמדות מפתח, ולאפשר שיח ציבורי. עם זאת, שליחות זו נתונה ללחץ הולך וגובר עקב שני אילוצים עיקריים: (א) שינויים מבניים בסביבת המדיה הדיגיטלית והמיומנויות הדרושות לעיתונאים כיום. (ב) שחיקה באמון הציבור ובאמינות ובסמכות של עיתונאים וביכולתם לשמש מקור אמין למידע משותף.

במהלך שני העשורים האחרונים, ארגוני חדשות התמודדו עם ירידה בהכנסות, צמצום המשאבים של חדרי החדשות, והשחיקה של מודלים עסקיים מבוססי פרסום ככל שהפלטפורמות הדיגיטליות כבשו חלק ניכר משוק הפרסום⁸ והפכו למתווכות מרכזיות של הפצת חדשות.⁹ שינויים אלו החלישו את היסודות הכלכליים של העיתונות המסורתית והשאירו ארגוני חדשות רבים פגיעים יותר ובעלי יכולת מוגבלת יותר להשקיע לאורך זמן בדיווח עיתונאי המשרת את האינטרס הציבורי.¹⁰

במקביל, השינוי הדיגיטלי של העיתונות הרחיב את המיומנויות הדרושות לעיתונאים כדי למלא את תפקידיהם הדמוקרטיים ולפעול ביעילות בסביבת המידע העכשווית. הציפייה מהעיתונאים של ימינו אינה רק לדווח ולכתוב, אלא גם לאמת תוכן דיגיטלי, להעריך מקורות מקוונים, ולנווט בין צורות מורכבות יותר ויותר של מידע מטעה ומניפולטיבי.¹¹ יחד, לחצים אלו גורמים לכך שמערכות החדשות נאלצות להתמודד עם דרישות הולכות וגוברות לאימות וחקירה, בדיוק כאשר משאביהם הופכים מוגבלים יותר.

8. Bateman, J., & Jackson, D. (2024). *Countering disinformation effectively: An evidence-based policy guide*. Carnegie Endowment for International Peace.

ראו בפרט את מקרה בוחן 1 "Supporting Local Journalism". ("בשני העשורים האחרונים, עיתונים מקומיים וגופי תקשורת אחרים חוו ירידה מתמדת בהכנסות מפרסום ובקהל הקוראים כיוון שהאינטרנט הוליד צורות מתווכות יותר של פרסום דיגיטלי ומקורות אלטרנטיביים למידע חנימי.")

9. Brown, P., & Jaźwińska, K. (2025). *Journalism Zero: How platforms and publishers are navigating AI*. Tow Center for Digital Journalism, Columbia Journalism School.

("מוציאים לאור רואים במערכות יחסים חזקות עם הקהל שלהם גורם חיוני לתקוותיהם לעתיד בר-קיימא, אידאלית, באופן באמצעות קשר ישיר דרך הכנסים שבבעלותם." עם זאת, "הצורך להשתמש בפלטפורמות כמתווכות בקשר שבין המוציאים לאור לקהל שלהם נותר בלתי נמנע.")

10. Bateman & Jackson (2024). *Countering disinformation effectively*; Brown & Jaźwińska (2025). *Journalism Zero*.

("ארגוני חדשות הפכו לעסקים דיגיטליים בימינו. יש צורך באנשים שאכפת להם מהשליחות, מהקהילה, מהאתיקה ומהעיתונות, ושמבינים כי חדשות הן לא עסק טוב להיות בו כי הפקת עיתונות היא עסק יקר.")

11. Estella, P. G. (2021). The journalist's 'toolbox' of competencies in the Digital-Global Age: Reflections on the global state of research. *Pacific Journalism Review*, 27(1&2), 194-214.

אילוץ מוסדי נוסף של העיתונות בעשור האחרון הוא השחיקה באמון הציבור. אמון הציבור הינו הכרחי לאמינות, לסמכות וליכולת של העיתונות לשמש כמקור אמין למידע משותף. עם זאת, העיתונות של ימינו פועלת תחת משבר אמון מוסדי רחב יותר ובסביבת מידע רוויית מידע כוזב, ששניהם מחלישים את סמכותה ומגבילים את יכולתה לתפקד כמקור למידע אמין.¹² יתר על כן, היחלשות העיתונות עלולה לערער עוד יותר את אמון הציבור והחוסן הדמוקרטי, במקביל ליצירת תנאים המגבירים את הפגיעות של הציבור למידע כוזב.¹³

על רקע זה, חוקרים ואנשי מקצוע החלו לעסוק בשאלה מה עיתונאים צריכים כדי לבצע ביעילות את תפקידם לטובת האינטרס הציבורי. "ארגז הכלים" של העיתונאי אינו נתפס עוד כסט קבוע של יכולות דיווח, אלא כסט דינמי של כישורים, הכולל מיומנויות טכניות, ידע מקצועי, ומחויבויות נורמטיביות. לפיכך, כישוריהם של עיתונאים נתפסים היום ככישורים תלויי-הקשר המתפתחים על פני הזמן וכאלו המעוצבים על ידי שינויים רחבים יותר בסביבת המידע התקשורתית. מכאן, חיזוק כישורים אלו הכרחי לא רק להבטחת עיתונות יעילה, אלא גם לסיוע בשמירה על אמון הציבור בחדשות ובעיתונאים המפיקים אותן.¹⁴

מחקרים מדגישים כיצד העידן הדיגיטלי הגביר את חשיבותן של יכולות כגון אוריינות נתונים ואימות מידע ברשת, מעורבות ברשתות חברתיות ואצירת תוכן. בה בעת, כישורי ליבה עיתונאיים מסורתיים ממשיכים להיות חיוניים¹⁵ ומוערכים מאוד בקרב בעלי עניין בעיתונות – כמו כתבים, עורכים ואנשי אקדמיה.¹⁶

מיומנויות הקשורות באימות מידע ובדיקת עובדות נחוצות יותר מאי-פעם בסביבה המקוונת, הרוויה במידע שגוי. עיתונאים משתמשים כעת בדרך קבע בכלים פורנזיים דיגיטליים (לדוגמה, כדי לאמת תמונות או סרטונים), בחיפוש תמונה הפוך, ובטכניקות

12. Christoforetti, R. (2024). Trust in media and journalism credibility in the sea of misinformation. *International Review of Information Ethics*, 33, 1–6.

("בשנים האחרונות, גובר החשש מפני הירידה באמון במדיה החדשותית. [...] חוסר אמון רווח זה מתווסף לאווירה אינטנסיבית של מידע שגוי, ומערער עוד יותר את התפיסות המוסכמות של אמת ואמינות, החיוניות למערכות מידע.")

13. Bateman & Jackson (2024). *Countering disinformation effectively*.

("המחקרים מציעים לפחות שני מנגנונים שבאמצעותם, דעיכת גופי תקשורת מקומיים עלולה להזין את התפשטות המידע השגוי, ראשית, דעיכה זאת תורמת לבורות אזרחית ולאדישות המצביעים, ככל שהם מקבלים פחות מידע על סוגיות, מועמדים, ועניינים שעל הפרק בבחירות המקומיות [...]. שנית, כאשר אמצעי תקשורת מקומיים נעלמים, מקורות מידע באיכות ירודה ממלאים את הפער, כיוון שאנשים מחפשים את המידע במקום אחר [...]. לאור הראיות לכך, שדעיכת המדיה המקומית מגבירה את הפגיעות ממידע כוזב, סביר לצפות כי מאמצים לחיזוק התקשורת המקומית יובילו לתוצאה ההפוכה.")

14. Estella (2021). *The journalist's 'toolbox' of competencies in the Digital-Global Age*.

15. שם.

16. Jackman, O. & Reich, Z. (2025). Analyzing the Analysts. Desired Skills of Commentators Based on a Delphi Panel. *Journalism Practice*, 1–20.

חיפוש דיגיטלי אחרות, המאפשרות לחשוף ולהדוף מידע כוזב, כאשר ארגוני חדשות מסוימים אף מאמצים יוזמות לבדיקת עובדות ומדיניות תיקון מידע מחמירה יותר כתגובה למידע כוזב ברשת.¹⁷

התפשטות הבינה המלאכותית (AI) והאוטומציה ביצירת תוכן יוצרת גם היא לחצים חדשים על עיתונאים, הנאלצים להבין את הכלים האלגוריתמיים ולנווט בין דרישות אימות מורכבות יותר ויותר. סקר שנערך בקרב אנשי הוראה בתחום העיתונות מצביע על כך שעל אף המודעות העולה, שלפיה תוכנית הלימודים המסורתית חייבת להתאים את עצמה לרוח הזמן, ההטמעה של מיומנויות הקשורות לאוטומציה עדיין מוגבלת.¹⁸

על אף הצורך הגובר בכישורים אלו, יישומם הלכה למעשה נותר מוגבל. סקר מצא כי עיתונאים מדווחים על פערים משמעותיים במיומנויות דיגיטליות, טכנולוגיות, וכאלו הקשורות בנתונים, וכי ההכשרה המקצועית הניתנת להם לרוב אינה רשמית, אלא מאולתרת ואינה נתמכת מספיק מצד הארגונים בהם הם עובדים.¹⁹ סקר עולמי אחר בקרב עיתונאים מצא כי קיים ביקוש רב להכשרה במיומנויות בתחומי הנתונים ושמירת הפרטיות, תוך הדגשת העובדה שעיתונאים רבים חשים שלא קיבלו הכשרה מספקת בתחומים אלו – על אף ההכרה בחשיבותם. בפרט, עיתונאים מדווחים כי הם מעוניינים בעיקר ברכישת מיומנויות בתחום ניתוח נתונים, ומיומנויות שבתחום התכנות וההצגה הויזואלית של נתונים. מיומנויות נוספות שהועלו היו "כיצד מנקים נתונים", "כיצד מפתחים יישומים מונעי נתונים", וכן "כיצד בודקים אם הנתונים אמין"; יותר מ-48% מהעיתונאים הביעו עניין בכל אחד מהתחומים, דבר שהצביע על דרישה נרחבת לחיזוק ההכשרה בנושא עיתונות הנתונים.²⁰

מחקרים בתחומי לימודי עיתונאות ולמידה מקצועית מאשרים, ואולי גם מסבירים, את הפערים האלה. על אף שאנשי הוראה מכירים בחשיבותם של כישורים דיגיטליים הקשורים לנתונים, ולמרות המהפך הדיגיטלי שהחל להשפיע על חלק מהיצע הקורסים, השילוב נותר

17. Mayerhöffer, E., Belluati, M., DeCillia, B., d'Haenens, L., Fubini, A., Lo, W. H., Núñez-Mussa, E., Ólafsson, J. G., & Rega, R. (2022). Countering misinformation in and from the newsroom: How digital platforms redefine journalistic practice and the democratic role of news media. In J. Trappel, & T. Tomaz (Eds.), *Success and failure in news media performance: Comparative analysis in the Media for Democracy Monitor 2021* (pp. 35–58). Nordicom.

18. Kothari, A., & Hickerson, A. (2020). *Challenges for journalism education in the era of automation*. *Media Practice and Education*, 21(2), 1–17.

19. Porcu, O., Hermans, L., & Broersma, M. (2020). Unlocking the Newsroom: Measuring Journalists' Perceptions of Innovative Learning Culture. *Journalism Studies*, 21(10), 1420–1438.

20. Heravi, B. R., & Lorenz, M. (2020). Data journalism practices globally: Skills, education, opportunities, and values. *Journalism and Media*, 1(1), 26–40.

עדיין חלקי בלבד. מחסומים מבניים, כגון משאבים מוגבלים, מומחיות לא מספקת ומסגרות נוקשות של תוכניות הלימודים, מקשים על השילוב השיטתי של כישורים חדשים בתוכניות ההכשרה. כתוצאה מכך, נושאי מפתח כמו עיתונות נתונים, נותרים מוגבלים בתוכניות ההכשרה לעיתונות.²¹

יחד, התפתחויות אלו מצביעות על פער הולך וגדל בין מיומנויות הנחוצות לעיתונאים כדי לנווט בין הסביבה העכשווית של מידע מורכב והתקדמות מהירה של AI, לבין ההכשרה, המשאבים והתמיכה המוסדית הזמינים להם כיום. ככל שמידע כוזב הופך למתוחכם יותר וככל שהמדיה החברתית, כלים דיגיטליים מתקדמים ו-AI, הופכים לחלק אינטגרלי בהליך הפקת הדיווח החדשותי, עיתונאים זקוקים להעשרה מקצועית מקיפה. כדי שמקצוע העיתונות יוכל להמשיך למלא את השליחות הדמוקרטית שלו, הכשרת העיתונאים חייבת להתרחב ולהסתגל לשינויים כך שתוכל לצייד עיתונאים בכישורים טכניים, אנליטיים ואתיים, הדרושים בעידן הדיגיטלי. הפרק הבא מציג את המסגרת שפותחה על ידי איגוד האינטרנט הישראלי כמודל מעשי לבניית יכולות תחקיר דיגיטלי בקרב עיתונאים ולהקניה של מיומנויות הנדרשות להם כדי לבצע את עבודתם בסביבה הדיגיטלית המורכבת של ימינו.

21. Kirchhoff, S. (2022). Journalism Education's Response to the Challenges of Digital Transformation: A Dispositive Analysis of Journalism Training and Education Programs. *Journalism Studies*, 23(1), 108–130.

3. בניית יכולות עיתונאיות בעידן הפרעת המידע: תובנות מתוכנית ההכשרות לתחקירים דיגיטליים

בשל זיהוי הצורך לצמצם את פערי היכולת של סביבת התקשורת בישראל, ועל מנת לחזק את החוסן הציבורי מפני מידע כוזב, בדצמבר 2024 השיק איגוד האינטרנט הישראלי בשיתוף עם ארגון העיתונאים והעיתונאיות בישראל את תוכנית הכשרת הדסק הדיגיטלי, כאבן פינה לפרויקט "חסינות לדיסאינפורמציה בישראל" (DRI). תוכנית ההכשרה פותחה בהובלת ניצן יסעור, מנהל תחום דיסאינפורמציה ותחקירים דיגיטליים באיגוד האינטרנט ומומחה בתחום ה-OSINT (מודיעין ממקורות גלויים). התוכנית הושקה בשיתוף עם ארגון העיתונאים והעיתונאיות בישראל. הארגון, אשר נוסד ב-2012, הוא ארגון עובדים ארצי, המייצג עיתונאים בכל מגזרי המדיה הישראלית, ופועל להעלאת הרף המקצועי ולחיזוק היכולות ושיפור תנאי העבודה של העיתונאים. כשותף חשוב של איגוד האינטרנט, ארגון העיתונאים היה אחראי על התיאום וסייע בפנייה לעיתונאים כדי לעודד את השתתפותם בתוכנית.

התוכנית נועדה לתת מענה למחסור במיומנויות בקרב עיתונאים וארגוני חדשות באמצעות מתן מסגרת הכשרה מובנית לפיתוח יכולות בתחומי התחקירים הדיגיטליים ואימות המידע. התוכנית ביקשה לעורר עניין בנושא בקרב מגוון רחב של ארגוני תקשורת, כולל גופי תקשורת מרכזיים, כגון הארץ, כאן 11 ו-N12, וכן גופי תקשורת עצמאיים ואלטרנטיביים, כגון שיחה מקומית, העין השביעית, שקוף, ומגזין 972+. תוכנית ההכשרה שילבה לימוד עיוני ותרגול מעשי אינטנסיבי, תוך שיתוף המשתתפים בניתוח מקרי בוחן אמיתיים ובתרגילים מעשיים המדמים את אתגרי האימות הקיימים במערכות החדשות, ובכך הבטיחה יישום מיידי של המיומנויות שנרכשו.

במרכז תוכנית ההכשרה עמדו הלימוד והיישום של מתודולוגיות אימות מרכזיות וביניהן בדיקת מקורות (provenance), זיהוי מקורות, אימות מיקום, ועקרונות של שמירת הפרטיות והגנה על מקורות. שיטות אלו סיפקו בסיס אנליטי להיכרות עם מגוון רחב של מיומנויות טכניות וכישורים הקשורים בחקירה הדיגיטלית, כולל אסטרטגיות חיפוש מתקדמות ותכנון שאלות, אימות תוכן ויזואלי וניתוח מידע גיאוגרפי וחקירת רשתות חברתיות. בנוסף לעידוד המשתתפים להשתמש בכלים שונים, התוכנית הדגישה את החשיבה המתודולוגית הדרושה כדי לבנות מיומנויות אנליטיות שימשיכו להיות רלוונטיות למרות השינויים והפיתוחים הטכנולוגיים התכופים.

התוכנית כללה שני סוגי הכשרות: סדנת מבוא למערכות חדשות (Newsroom Training), אשר הציגה את כלי התחקירים הדיגיטליים הבסיסיים, וקורס הכשרת דגל מתקדם (Advanced Flagship Training Course) שהציע הכשרה מעמיקה לעיתונאים

נבחרים, ובמיוחד לעיתונאים חוקרים ממגוון גופי תקשורת בארץ. בסדנת מערכות החדשות, העיתונאים למדו להכיר במפגש מעשי אחד את העקרונות ואת הכלים הבסיסיים של אימות דיגיטלי, בעוד שקורס הכשרת הדגל הציע מסגרת מובנית ומרובת מפגשים שאפשרה למשתתפים להעמיק את הידע שלהם בנושאים הנלמדים וליישם טכניקות חקירה מתקדמות. גישה זו נועדה להפגיש תחילה את העיתונאים עם עקרונות ושיטות הליבה של התחקיר הדיגיטלי, ולאפשר למעוניינים להתקדם להכשרה מעמיקה יותר.

מבנה תוכנית הלימודים של תוכנית "הדסק הדיגיטלי" התבסס על שני עמודי תווך עיקריים:

I. משאבי הכשרה מוכרים ושיטות עבודה מיטביות: פורמט התוכנית ותוכן הקורסים שאבו השראה ממסגרות הכשרה מובילות בעולם, ובין היתר מקורסי התחקירים הדיגיטליים של סוכנות הידיעות הצרפתית (AFP) לעיתונאים ולסטודנטים לעיתונות,²² חומרי הדרכה של הרשת העולמית לעיתונות חוקרת (GIJN)²³ והעקרונות של אונסק"ו לחינוך עיתונאי ואוריינות מדיה.²⁴ המבנה הכולל של התוכנית, ובמיוחד החלוקה לסדנת מבוא וסדרת מפגשים מתקדמים יותר, שאב השראה ממודל "Disarming Disinformation Investigation model" של המרכז הבינלאומי לעיתונאים (ICFJ).²⁵

II. התנסות בשטח ולמידה חווייתית: תוכנית ההכשרה תוכננה ויושמה על ידי צוות של אנשי מקצוע, המכירים לעומק את תחום העיתונאות ואתגריו, ומבינים היטב את צורכי העיתונאים, האילוצים שאיתם הם מתמודדים וסביבות עבודתם. קרבתם של חברי הצוות לשטח הבטיחה שתוכנית ההכשרה תעסוק באותם אתגרים ממשיים שאיתם מתמודדים העיתונאים בעבודתם.

כחלק מתוכנית ההכשרה, הושק "ארגז כלים" מקוון לעיתונאים, בעברית ובערבית, המציע אוסף מגוון של כלים ומשאבים דיגיטליים עבור תחקירים, אימות, ניטור רשתות חברתיות, ניתוח מידע גיאוגרפי, ניתוח נתונים ושימור מידע. ארגז הכלים, המסודר על פי קטגוריות ומלווה בהסברים קצרים ובקישורים, משמש כמשאב מעשי לעבודת החיפוש, האימות והתחקיר.²⁶

22. AFP. AFP digital courses.

23. Global Investigative Journalism Network. List of Courses.

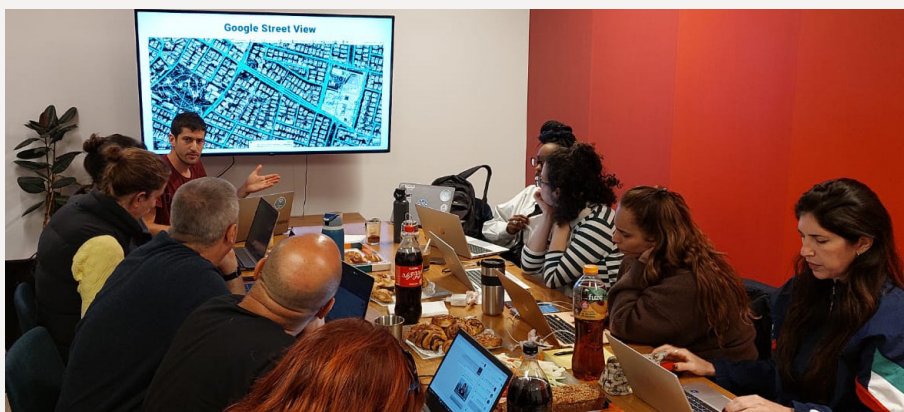
24. Ireton, C., & Posetti, J. (Eds.). (2018). *Handbook for journalism education and training*. UNESCO.

25. International Center for Journalists. Disarming disinformation.

26. איגוד האינטרנט הישראלי וארגון העיתונאים והעיתונאיות בישראל. ארגז הכלים הדיגיטלי לעיתונאים.

3.1 הכשרה במערכות החדשות (סדנאות מבוא)

הכשרות המבוא הביאו את ההכשרה ישירות למערכות החדשות ונערכו במשרדיהן, במהלך שעות העבודה הרגילות. כל סדנה כללה משתתפים מאותו גוף תקשורת, מה שאפשר סביבה מוכרת ובטוחה, אשר עודדה דיון פתוח והתנסות מעשית. הסדנאות נערכו במשך חצי יום והפגישו את המשתתפים עם היתרונות של שימוש בכלים לאימות דיגיטלי בעבודת הדיווח היומיומית שלהם במטרה להעלות את המודעות למגוון הכלים הזמינים ולהציג בפניהם את האפשרויות השונות לתחקיר דיגיטלי. סדנאות אלו, שנבנו באופן שיאפשר גישה ראשונית קלה לתחום, הוכיחו עד כמה כלים אלו יכולים להעלות גם את היעילות וגם את הדיוק של הדיווח העיתונאי. בסך הכל 88 עיתונאים (48 גברים ו-40 נשים) השתתפו בשבע סדנאות בין דצמבר 2024 לנובמבר 2025.

הכשרה במערכת חדשות "כאן 11", ינואר 2025

הכשרה במערכת חדשות "הארץ", מרץ 2025

הכשרת המבוא כללה גם סדנה ייעודית לעיתונאים דוברי ערבית בפעילות משותפת עם ארגון אעלאם (I'am) – "המרכז הערבי לחופש התקשורת, לפיתוח ומחקר", המקדם דמוקרטיה, זכויות אדם וחופש הביטוי והמידע לאזרחים הערבים בישראל. תשעה עיתונאים השתתפו בסדנה זו (5 נשים ו-4 גברים).

הכשרת מבוא לעיתונאים דוברי ערבית בנצרת, נובמבר 2025

שיתוף פעולה שכזה, עם שותפים מהחברה האזרחית המקומית, היה חיוני כדי להגיע לעיתונאים מקבוצות מיעוט לשוניות ותרבותיות. גופי תקשורת המשרתים את הקהילות הללו פועלים לעיתים קרובות עם צוות מצומצם ועם משאבים מוגבלים ביותר, דבר שעלול להקשות על השתתפות ממושכת בתוכניות ההכשרה. עם זאת, ניסיונות דומים להפקת סדנה ייעודית לעיתונאים חרדים טרם הבשילו בשלב זה.

הכשרת מערכות החדשות, שכותרתה "מבוא לתחקירים דיגיטליים וחיפושים מתקדמים", עסקה בנושאים הבאים:

1. מסגרות קונספטואליות להבנת מידע כוזב, אימות, תחקירים ברשת, ושיקולים אתיים
2. אסטרטגיות לבחירת מילות מפתח
3. חיפוש בוליאני
4. שיטות חיפוש מתקדמות
5. חיפוש ואימות מידע ויזואלי (תמונות, סרטוני וידאו, זיהוי פנים)
6. חיפוש ואימות מידע גיאוגרפי (כלי מיפוי, תצוגות רחוב, תמונות לוויין, אימות מיקום)
7. חיפוש מתקדם בפלטפורמות של רשתות חברתיות
8. עקבות דיגיטליים וחקירת זהויות
9. בדיקת אתרים וניתוח דומיינים

יחד, רכיבים אלו מכסים את מיומנויות היסוד שבליבת התחקיר והאימות הדיגיטלי, ותואמים את הכישורים הבסיסיים עליהם ניתן דגש בהכשרות, בקווים המנחים ובפרסומים גלובליים מובילים. עקב מגבלות הזמן והיקף התוכנית, הסדנאות התמקדו בחומר בסיסי ברמת מתחילים, ללא עיסוק מעמיק בתחומים מתקדמים יותר, כגון ניתוח נתונים, אתיקה ופרטיות, כיוון שאלו דורשים תרגול מעמיק והקשר רחב יותר. לכן, נושאים אלה נדונו בצורה נרחבת יותר בקורס ההכשרה המתקדם.

3.2 הקורס המתקדם (הכשרת הדגל)

קורס הכשרת הדגל נבנה על יסודות הסדנה הבסיסית למערכות חדשות, והוא מציע יעדי למידה והתנסות מעמיקים וממושכים יותר. הקורס כלל סדרה של תשעה מפגשים היברידים, שנערכו בין מאי לאוקטובר 2025, באמצעות למידה פרונטלית ומקוונת. קורס הדגל התמקד בכלים מתקדמים של עיתונאות חוקרת והותאם עבור עיתונאים המבקשים לשפר את הידע והמיומנויות שלהם בתחקירים דיגיטליים.

הקורס הופץ במסגרת קול קורא פתוח לעיתונאים מכל רחבי הנוף התקשורתי הישראלי. בתהליך הבחירה, ניתנה עדיפות לעיתונאים בעלי רקע מוכח בתחקירים, או לאלו שהפגינו פוטנציאל ליישום טכניקות אימות בעבודתם העיתונאית. תהליך הבחירה הבטיח ייצוג הולם למערכות חדשות שונות ולמגוון מגדרים. הקבוצה הסופית כללה עיתונאים מרקעים שונים ודרגות שונות וכן שילוב של נשים וגברים הפועלים בגופי תקשורת דוברי עברית או ערבית, גופי תקשורת ארציים מרכזיים או עצמאיים. בסך הכל נבחרו 17 מועמדים לתוכנית (6 גברים ו-11 נשים).

תוכנית הכשרת הדגל לעיתונאים, 2025

תוכנית הלימודים כיסתה תשעה נושאי ליבה בתחום העיתונות החוקרת: (1) ניתוח נתונים, (2) מודיעין ממקורות גלויים (OSINT) ומחקר מתקדם, (3) בדיקת עובדות, (4) טכניקות של תחקירים דיגיטליים, (5) בטיחות ופרטיות במרחב הדיגיטלי, (6) אתיקה, (7) ארכוב, (8) ניטור, ו(9) בינה מלאכותית (AI).

מפגש	נושא
1	מבוא: תחקירים דיגיטליים וחיפושים מתקדמים
2	ניטור, תיעוד, ארכוב ותיוג: תרגול ובניית תשתית
3	כלי מיפוי, חיפוש מקורות, ומציאת ראיות ברשת
4	הערכת סיכונים ובטיחות במרחב הדיגיטלי
5	שימוש בבינה מלאכותית לניתוח ואימות מידע
6	חקירת תשתיות דיגיטליות
7	עיתונות נתונים (Data Journalism) וניתוח נתונים
8	חשבונות אנונימיים: כלים ושיטות לחשיפתם
9	מפגש אחרון – סיכום, משוב, והכרזה על הזוכים במענקים

טבלה 1: תוכנית הכשרת הדגל: מבנה המפגשים והנושאים

תוכנית הכשרת הדגל לעיתונאים, מאי 2025

תוכנית הדגל בחרה בקפידה צוות של מרצים, שהורכב הן ממומחים העוסקים בתחום בישראל והן ממומחים בעלי שם עולמי בתחומי העיתונות הדיגיטלית ואימות המידע. בין המרצים נמנו Craig Silverman (מייסד-שותף של Indicator ומומחה מוביל בתחומי מידע שקרי ברשת, תחקירים דיגיטליים ומניפולציות בתקשורת), Jane Lytvynenko (מ-NBC News כיום ועיתונאית בעבר ב-The Wall Street Journal וב-BuzzFeed), וכן Colin Pereira ו-Ela Stapley (מארגון CPJ המתמחים באבטחה במרחב הדיגיטלי ובהגנה על עיתונאים). צוות זה אפשר להעביר ידע מתקדם בנושא טכניקות אימות מידע, תוך התאמה לדינמיקת המידע המקומית.

מטרת התוכנית הייתה לטפח ולפתח קהילה מקומית של מומחים בתחום התחקירים הדיגיטליים. כדי לעודד שיתוף ידע, הוקמה קבוצת וואטסאפ ייעודית עבור המשתתפים בתוכנית הדגל. כדי לחזק את ההשתתפות ולעודד את היישום המעשי של המיומנויות שנרכשו במהלך ההכשרה, איגוד האינטרנט הציע מלגה שנועדה לסייע למשתתפים להתמיד בנוכחות מלאה ובמעורבות ממושכת. משתתפים שנכחו בכל המפגשים זכו במלגה שנועדה לסייע להם לרכוש כלים דיגיטליים או מנוי לכלים דיגיטליים הרלוונטיים לעבודתם המקצועית.

בנוסף, התוכנית הציעה חמישה מענקים בסיום ההכשרה למעוניינים להוביל תחקירים או פרויקטים עיתונאיים הקשורים בכלים דיגיטליים וזאת במטרה לסייע בהתמודדות עם אילוצים כלכליים ועם משאבים מוגבלים תוך שמירה על עצמאות מקצועית ושימוש בשיטות אימות ותחקיר מתקדמות. מטרת המענקים הייתה לאפשר לעיתונאים ישראלים מובילים לנהל תחקירי עומק עצמאיים, תוך שימוש בכלים דיגיטליים והתמקדות בסוגיות בעלות חשיבות חברתית וערך ציבורי. איגוד האינטרנט לא התערב בעבודת התחקיר של העיתונאים בפרויקטים הנבחרים והמשתתפים שמרו על עצמאותם ועל סודיות מלאה ביחס למקורות ולמצאים. שלושה חודשים לאחר קבלת המענק, הזוכים נתבקשו להגיש דוח קצר המתאר את התקדמות הפרויקט שלהם, את הכלים הדיגיטליים שבהם השתמשו ולשתף באתגרים שעלו.

על אף העובדה שקורס ההכשרה העניק למשתתפים הזדמנויות רבות ללטש את כישורי הליבה שלהם ולהרחיב את מיומנותם בתחומים כגון ניתוח נתונים ובטיחות במרחב הדיגיטלי, היו לו כמה מגבלות. היות שהמשתתפים הגיעו מתחומי עיתונות שונים, קורס ההכשרה לא תוכנן לכסות התמחותות בתחומים מיוחדים או לכלול מודולים ספציפיים בנושא מסוים (כגון פיננסים או שינויי אקלים), על אף שדוגמאות שונות הוכללו לאורך הקורס. יתר על כן, קורס ההכשרה הציע היכרות בסיסית בלבד עם איומים שעיתונאים עלולים לפגוש במרחב הדיגיטלי, ולא הציע כיסוי מלא לנושאי נזקקות, רוגלות, או ניתוח תשתיות – כפי שמוצע בתוכניות הכשרה ממוקדות יותר, כגון מסלול חקירות הסייבר של GJIN, הדורש זמן רב יותר ומומחיות מתקדמת.²⁷

27. הרשת העולמית לעיתונות חוקרת (GJIN), לדוגמה, מציעה קורס הכשרה בן 6 שבועות לחוקרי סייבר. ראו רשימת הקורסים.

3.3 הערכת האפקטיביות וההשפעה של תוכנית ההכשרות: מדדים מרכזיים וממצאים

על אף שעדיין מוקדם להעריך את ההשפעות ארוכות הטווח של תוכנית ההכשרות, השילוב בין פרקטיקות מיטביות (best practices) בינלאומיות לבין ידע מקומי כבר מצביע על פוטנציאל למודל בר קיימא לפיתוח מקצועי. כדי להעריך את מידת האפקטיביות של התוכנית, הסתמכנו על שאלוני דיווח עצמי של המשתתפים לפני ולאחר ההכשרה, במטרה לאסוף את התובנות של המשתתפים, את הערכתם העצמית בכל הקשור במיומנויותיהם,²⁸ ציפיותיהם, ודפוסי השימוש שלהם במדיה דיגיטלית וברשתות חברתיות. שאלונים אלה אפשרו לנו לאמוד שינויים במידת המסוגלות והביטחון של המשתתפים במיומנויות המרכזיות של חקירה דיגיטלית כפי שנלמדו בתוכנית, על בסיס דיווח עצמי.

משתתפי סדנת המבוא בהכשרת מערכות החדשות דיווחו לפני ההכשרה הן על רמות שימוש גבוהות בפלטפורמות דיגיטליות והן על פערי מיומנויות ברורים (ראו תרשים 1). לפני ההכשרה, ציון ההערכה העצמית הממוצע בכלל המיומנויות הדיגיטליות בתחום העיתונאות שנבדקו עמד על 2.16 בלבד מתוך 5. למרות זאת, 94.3% דיווחו כי הם משתמשים ברשתות חברתיות לצורכי עבודה כמה פעמים בשבוע, כולל 79% המשתמשים בהן על בסיס יומי – נתון המצביע על שימוש נרחב ברשתות חברתיות לצד רמת ביטחון עצמי נמוכה בכישורים דיגיטליים וכישורי תחקירים דיגיטליים. נוסף על כך, רק 9.4% דיווחו שהם השתתפו אי-פעם בהכשרה פורמלית רלוונטית בתחום בישראל או בחו"ל.

לאחר ההכשרה, ציון ההערכה העצמית הממוצע עלה מ-2.16 ל-3.91 מתוך 5 (+1.75).²⁹ השיפורים המשמעותיים ביותר נרשמו במיומנויות הבאות: תיקוף ואימות מידע, שעלתה מ-2.02 ל-4.26 (+2.24); אימות מידע גאוגרפי, שעלתה מ-1.74 ל-3.98 (+2.24); חקירת מודעות ותוכן ממומן ברשת, שעלתה מ-2.02 ל-4.23 (+2.21); חקירת אתרים ודומיינים, שעלתה מ-1.81 ל-4.02 (+2.21); חיפוש מתקדם בגוגל, שעלתה מ-2.09 ל-4.08 (+1.99). שיפורים מתונים נרשמו גם במיומנות ארגון, ארכוב ותיעוד ממצאים דיגיטליים, שעלתה מ-1.98 ל-3.57 (+1.59). שיפור קטן יותר, אך עדיין ניכר, נרשם ביכולות הבאות: חקירת רשתות חברתיות, שעלתה מ-2.96 ל-4.24 (+1.28); שימוש בכלי AI לעבודה עיתונאית,

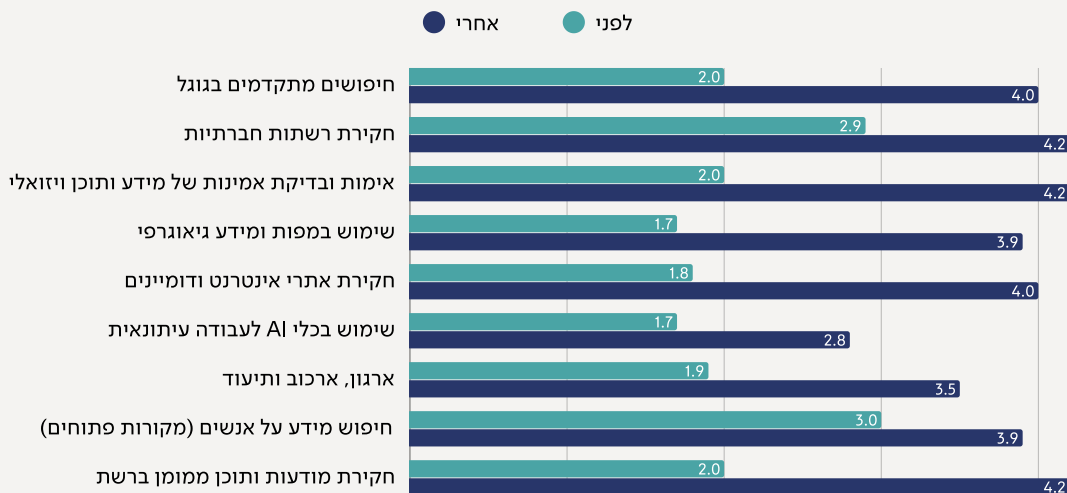
28. השאלה שנשאלה לפני ההכשרה הייתה: "באיזו רמה את/ה מעריכ/ה את יכולתך להשתמש בכלים ובשיטות הבאים?" (1 – ללא ניסיון, 5 – מומחה/ית). השאלה שנשאלה לאחר ההכשרה הייתה: "באיזו מידה ההכשרה שיפרה את יכולתך ואת הידע שלך בתחומים הבאים?" (1 – לא שיפרה כלל, 5 – שיפרה במידה רבה). אף ששתי השאלות מנוסחות באופן שונה, אנו מתייחסים אליהן כאן כברות־השוואה, שכן ציון שיפור גבוה לאחר ההכשרה משקף עלייה משמעותית ביכולת המדווחת על ידי המשיב/ה ביחס לנקודת המוצא האישית שלו/ה לפני ההכשרה. לשאלוני הסקר המלאים ראו נספח.

29. ההשוואה כוללת את תשע המיומנויות שנבדקו בשני הסקרים. הסקר שנערך לפני ההכשרה מבוסס על N=53 משיבים בכל אחת מהשאלות; בסקר שנערך לאחר ההכשרה, גודל המדגם נע בין N=41 ל-N=50.

שעלתה מ-1.75 ל-2.81 (+1.06); ומיומנויות חיפוש מידע על אנשים שעלתה מ-3.02 ל-3.90 (+0.88).

בנוסף, המשתתפים הביעו גם ביטחון רב ברלוונטיות העתידית של הסדנה: הדירוג הממוצע לשאלה "באיזו מידה את/ה מאמין/ה שהכלים, המיומנויות והתכנים שהועברו בסדנה ישפרו את עבודתך העיתונאית בעתיד?" עמד על 4.26. נוסף על כך, 60% מהמשיבים (30 מתוך 50) ציינו כי ישנו לפחות כלי אחד או מיומנות אחת שנלמדו במהלך הסדנה שבכוונתם ליישם באופן מיידי בתחקירים קרובים או בעבודתם העיתונאית השוטפת.

תרשים 1: מיומנויות עיתונות דיגיטלית לפני ואחרי סדנת המבוא למערכות חדשות (טווח הניקוד 1-5)

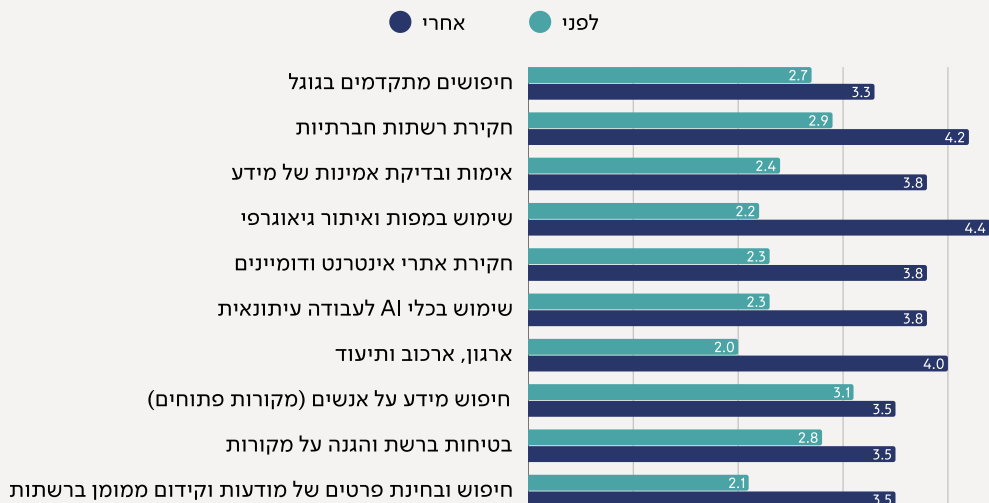

גם בתוכנית הכשרת הדגל המשתתפים דיווחו על הסתמכות גבוהה על פלטפורמות דיגיטליות, לצד פערי מיומנויות ברורים לפני הקורס (ראו תרשים 2). לפני ההשתתפות בקורס, רמת ההערכה העצמית הכוללת של המשתתפים עמדה על 3.2 מתוך 5 (N=14), נתון המעיד על ביטחון בינוני ביכולות תחקירים דיגיטליים.³⁰ נוסף על כך, רק 14% מהמשתתפים (2 מתוך 14) דיווחו שעברו אי-פעם הכשרה פורמלית רלוונטית בישראל או בחו"ל, לא כולל ההכשרות שנערכו במערכות החדשות במסגרת פרויקט זה.

30. נתון זה מבוסס על תשובות המשתתפים לשאלה: "באיזו רמה את/ה מעריך/ה את היכולת שלך להשתמש בכלים ובשיטות של תחקיר דיגיטלי?"

לאחר הכשרת הדגל, המשתתפים הציגו שיפור ניכר במיומנויות האימות והחקירה הדיגיטלית שלהם.³¹ בכל עשרת תחומי המיומנות שנמדדו לפני ההכשרה ואחריה, ציון ההערכה העצמית הממוצע עלה מ-2.50 לפני ההכשרה ל-3.84 לאחריה. השיפורים המשמעותיים ביותר נצפו במיומנות אימות מידע גיאוגרפי, שעלתה מ-2.21 ל-4.42 (+2.20). התקדמות ניכרת בלטה גם במיומנות ארגון, ארכוב ותיעוד ממצאים דיגיטליים, שעלתה מ-2.29 ל-4.0 (+1.71); שימוש בכלי AI לעבודה עיתונאית, שעלתה מ-2.29 ל-3.92 (+1.63); חקירת אתרים ודומיינים, שעלתה מ-2.36 ל-3.83 (+1.48); תיקוף ואימות מידע, שעלתה מ-2.43 ל-3.83 (+1.40); חקירת מודעות ותוכן ממומן ברשת שעלתה מ-2.14 ל-3.50 (+1.36). עלויות מתונות יותר אך עדיין משמעותיות נרשמו במיומנות חקירת רשתות חברתיות שעלתה מ-2.93 ל-4.17 (+1.24), ובטיחות והגנה על מקורות ברשת שעלתה מ-2.79 ל-3.58 (+0.80). השינויים הצנועים ביותר התבטאו במיומנויות חיפוש מתקדם בגוגל, שעלתה מ-2.71 ל-3.33 (+0.62) וחיפוש מידע על אנשים, שעלתה מ-3.14 ל-3.58 (+0.44). בנוסף, המשתתפים הביעו גם ביטחון רב ברלוונטיות העתידית של המיומנויות שרכשו במהלך הקורס, עם דירוג ממוצע של 4.33 לשאלה, "באיזו מידה את/ה מאמין/ה כי הכלים, המיומנויות והתוכן שסופקו במהלך ההכשרה ישפרו את עבודתך העיתונאית בעתיד?"

תרשים 2: מיומנויות עיתונות דיגיטלית לפני ואחרי קורס הכשרת הדגל (טווח הניקוד 1-5)

31. ההשוואה כוללת את עשר המיומנויות שנבדקו בשני הסקרים. הסקר שנערך לפני ההכשרה מבוסס על N=14 משיבים, והסקר שנערך לאחר ההכשרה על N=12 משיבים.

בסך הכול, הן בהכשרה במערכות החדשות והן בהכשרת הדגל, המשתתפים דיווחו על שיפור ברור במיומנויות חקירה דיגיטלית ואימות מידע, לצד עלייה ביכולת הטכנית והביטחון העצמי להשתמש בכלים אלו. לצד זאת, המשתתפים הצביעו על תחומים הדורשים העמקה נוספת, ובפרט שימוש בכלי AI, בתחקירים ובעבודה עם מאגרי נתונים. אף שההכשרה נמצאה יעילה בחיזוק השימוש של עיתונאים בכלים דיגיטליים, הממצאים מדגישים גם את הצורך בהמשך הכשרות מתקדמות יותר בתחומים המתפתחים במהירות. לנוכח קצב השינוי הטכנולוגי, למידה מתמשכת והכשרות ריענון הן חיוניות לשימור וחיזוק הכלים והיכולת להתמודד עם אתגרים חדשים ומתפתחים.

בעיית המידע הכוזב מציבה אתגר משמעותי ומתמשך לסביבת המידע העכשווית, ופוגעת באמינות השיח הציבורי וביכולת לבסס תשתית עובדתית משותפת. בסביבה כזאת, חיזוק היכולות העיתונאיות הוא חיוני לא רק לשיפור פרקטיקות התחקירים והדיווח, אלא גם לשימור האמון הציבורי במקורות ידע מוסמכים. בישראל בפרט, חולשות מבניות ופערי יכולת במיומנויות הקשורות באימות מידע דיגיטלי מעצימים את ההפצה של מידע כוזב. דינמיקות אלה מתעצמות עוד יותר לנוכח סביבת תקשורת מקוטבת ומבוזרת, חדירה גבוהה של פלטפורמות דיגיטליות, וגישה לא אחידה למידע אמין.

הממצאים מתוכנית הדסק הדיגיטלי של איגוד האינטרנט הישראלי מספקים מודל מעשי לבניית יכולות (Capacity Building), באופן שניתן להתאים לסביבות תקשורת אחרות המתמודדות עם אתגרים דומים. באמצעות שילוב בין מומחיות בינלאומית, ידע מקומי ורשתות עמיתים, התוכנית ממחישה כיצד יוזמות הכשרה מובנות יכולות לחזק את יכולתם של עיתונאים לנווט בסביבות מידע מורכבות. נתוני הסקרים, שנערכו לפני ההכשרה ואחריה, מצביעים גם הם על כך שהתוכנית הובילה לשיפור משמעותי במיומנויות הקשורות בתחקירים דיגיטליים ואימות מידע ברשת. ממצא זה ממחיש כי גם התערבויות ממוקדות וקצרות-טווח יחסית יכולות לחזק את היכולות המקצועיות של עיתונאים והביטחון המעשי שלהם. ככזו, התוכנית מספקת מודל למידה מעשי עבור מערכות חדשות, ארגוני חברה אזרחית וקובעי מדיניות, המבקשים לחזק יכולות אימות ולתמוך בסביבת מידע אמינה יותר.

באופן רחב יותר, פרסום זה מדגיש את התפקיד הקריטי של החברה האזרחית בהתמודדות עם הפרעת מידע. יוזמת הדסק הדיגיטלי ממחישה כיצד ארגוני חברה אזרחית יכולים לגשר על פערים ומגבלות מבניים, באמצעות מתן מומחיות ייעודית, קידום שיתופי פעולה בין־מגזריים ותמיכה בפיתוח מיומנויות מקצועיות. ממצאים אלה מדגישים את חשיבותה של גישה המבוססת על שיתוף פעולה בין מגזרי (multistakeholder approach) שבה החברה האזרחית, העיתונות ושחקנים עצמאיים נוספים פועלים יחד לחיזוק האמינות והחוסן של סביבת המידע.

תפקיד זה חשוב במיוחד בשווקי תקשורת קטנים, בסביבות מידע דלות־משאבים ובחברות המושפעות מסכסוכים, שבהן ארגוני חדשות נדרשים לפעול הן תחת מגבלות משמעותיות של משאבים ויכולות, והן להתמודד עם אתגרי דיסאינפורמציה מרובים, עם ניסיונות להטיל ספק בדיווח מאומת, ועם סביבת מידע המתאפיינת בקיטוב ובביזור.

עם זאת, פערי המיומנות המתמשכים בקרב עיתונאים בישראל מדגישים כי בניית יכולות משמעותית מחייבת השקעה מתמשכת וארוכת טווח, ולא הכשרות נקודתיות בלבד. נוסף על כך, ההתקדמות בתחום מוגבלת בשל משאבים מצומצמים, פערי ידע, חסמים פוליטיים ומשפטיים, ושחיקה רחבה יותר באמון האזרחי – גורמים המגבילים את מה שהתערבויות מסוג זה יכולות להשיג בטווח הקצר עד הבינוני. לכן, יש להבין את חיזוק היכולות העיתונאיות כמאמץ מתמשך ומערכתי, המחייב שיתוף פעולה רציף, השקעה והתאמה מתמדת לסביבת המידע המשתנה והאתגרים שהיא מציבה.

5. נספחים:

שאלוני הערכה לפני ואחרי תוכנית ההכשרות

נספח א': שאלוני הסקר של הכשרת המבוא במערכות החדשות

1.א שאלון לפני הסדנה

1. באיזה כלי תקשורת אתה עובד.ת? (שאלה פתוחה)
2. תפקיד (שאלה פתוחה)
3. מגדר
 - « נקבה
 - « זכר
 - « אחר
 - « לא מעוניין.ת לענות
4. מספר שנות ניסיון בעיתונות (שאלה פתוחה)
5. מה הם תחומי הסיקור שלך? (אנא בחר.י בכל האפשרויות המתאימות)
 - « חדשות כלליות
 - « פוליטיקה
 - « ביטחון
 - « סוגיות חברתיות – רווחה וחינוך
 - « כלכלה ועסקים
 - « תכנון ונדל"ן
 - « טכנולוגיה
 - « תרבות ובידור
 - « מדע ובריאות
 - « ספורט
 - « אחר: _____
6. מה תדירות השימוש המקצועי שלך ברשתות חברתיות וכלי בינה מלאכותית במסגרת עבודתך העיתונאית (איסוף, ניתוח, תרגום, תחקיר, פרסום וכו')?
 - « באופן יומיומי
 - « מספר פעמים בשבוע
 - « פחות מפעם בשבוע
 - « לא עושה שימוש בכלל

7. באילו כלים, פלטפורמות ורשתות חברתיות אתה עושה שימוש במסגרת עבודתך העיתונאית? (ניתן לבחור יותר מאפשרות אחת)

- « טוויטר
- « פייסבוק
- « אינסטגרם
- « טיקטוק
- « טלגרם
- « ChatGPT
- « Gemini
- « Claude
- « Grok
- « NotebookLM
- « Pinpoint
- « אחר: _____

8. באיזו רמה אתה מעריכה את היכולת שלך להשתמש בכלים ובשיטות שלהלן? (1 – ללא ניסיון, 5 – מומחה)

8.1 חיפושים מתקדמים בגוגל – פקודות חיפוש מתקדמות (כמו: site:, inurl:, filetype:)

8.2 תחקיר, חיפוש מידע וניטור שוטף בתוך רשתות חברתיות

8.3 בדיקת אימות ואמינות של תוכן ומידע (למשל חיפוש תמונה/וידאו הפוך וזיהוי תוכן שנוצר באמצעות AI)

8.4 גיאולוקיישן – שימוש במפות ואיתור מיקום על פי מידע ויזואלי ופורנזי

8.5 חקירת אתרי אינטרנט ודומיינים

8.6 חיפוש ובחינת פרטים של מודעות וקידום ממומן ברשתות (רשתות חברתיות ופרסומות באתרים)

8.7 שימוש בכלי בינה מלאכותית לעבודה עיתונאית שוטפת, לתחקירים ולאימות מידע

8.8 חיפוש מידע על אנשים (חשבונות ברשתות החברתיות, טלפונים, וכו') באמצעות מגוון כלים ומאגרים פתוחים

8.9 שימוש בכלים דיגיטליים לעיבוד וניתוח נתונים וכמויות גדולות של מידע

9. באיזו מידה אתה מעוניין.ת לקבל כלים וידע על מוגנות, פרטיות והגנה על מקורות ברשת?

(1 – לא מעוניין.ת, 5 – מאוד מעוניין.ת)

האם השתתפת בעבר בהכשרה מסודרת של שימוש בכלי חיפוש ותחקיר דיגיטליים ברשת?

« כן (בישראל, פיזית או אונליין)

« כן (בחו"ל, פיזית או אונליין)

« לא

« אחר: _____

10. האם יש תחום מסוים, שיטת תחקיר או חיפוש ברשת או כלי דיגיטלי שהיית רוצה ללמוד עליו? (שאלה פתוחה)

2.א. שאלון לאחר הסדנה

1. מה הם תחומי הסיקור שלך? (אנא בחרו בכל האפשרויות המתאימות)

« חדשות כלליות

« פוליטיקה

« ביטחון

« סוגיות חברתיות

« כלכלה ועסקים

« תכנון ונדל"ן

« טכנולוגיה

« תרבות ובידור

« מדע ובריאות

« ספורט

« אחר: _____

2. באיזו מידה אתה מעריך.ה שהכלים, המיומנויות והתוכן שהועברו בסדנה ישפרו את עבודתך העיתונאית בעתיד? (1 – לא ישפרו כלל, 5 – ישפרו מאוד)

3. באיזו מידה הסדנה שיפרה את היכולות והידע שלך בכל אחד מהתחומים הבאים?
(1 – לא שיפרה בכלל, 5 – שיפרה מאוד)
- 3.1 שימוש מתקדם בחיפוש גוגל
- 3.2 חיפוש מידע וניטור שוטף בתוך רשתות חברתיות
- 3.3 בדיקת אימות ואמינות של תוכן ומידע ויזואלי (למשל חיפוש תמונה או וידאו)
- 3.4 גיאולוקיישן – שימוש במפות ואיתור מיקום על פי מידע ויזואלי
- 3.5 חקירת אתרי אינטרנט ודומיינים
- 3.6 חיפוש ובחינת פרטים של מודעות וקידום ממומן ברשתות
- 3.7 שימוש בכלי בינה מלאכותית לעבודה עיתונאית שוטפת לתחקירים ולאימות מידע
- 3.8 ארגון, ארכוב ותיעוד ממצאים דיגיטליים
- 3.9 חיפוש מידע על אנשים (חשבונות ברשתות החברתיות, טלפונים, וכו')
- 3.10 כלים וידע על מוגנות, פרטיות והגנה על מקורות ברשת
4. האם יש כלי או מיומנות שנלמדו בסדנה שבכוונתך ליישם באופן מיידי בתחקירים קרובים או בעבודתך השוטפת? (שאלה פתוחה)
5. מה היה חסר לך בסדנה? (שאלה פתוחה)
6. הערות נוספות? (שאלה פתוחה)

נספח ב': שאלוני הסקר של הכשרת הדגל

ב.1 שאלון לפני הקורס

1. באיזה כלי תקשורת אתה עובדת? (שאלה פתוחה)
2. מגדר
 - « נקבה
 - « זכר
 - « אחר
 - « לא מעוניינת לענות
3. שנות ניסיון בעיתונות (שאלה פתוחה)
4. מה הם תחומי הסיקור שלך? (אנא בחרו בכל האפשרויות המתאימות)
 - « חדשות כלליות
 - « פוליטיקה
 - « ביטחון
 - « סוגיות חברתיות
 - « כלכלה ועסקים
 - « תכנון ונדל"ן
 - « טכנולוגיה
 - « תרבות ובידור
 - « מדע ובריאות
 - « ספורט
 - « אחר: _____
5. האם השתתפת בעבר בהכשרה מסודרת של שימוש בכלי חיפוש ותחקיר דיגיטליים ברשת?
 - « כן (הכשרת מערכת מטעם "הדסק הדיגיטלי")
 - « כן (בישראל, פיזית או אונליין)
 - « כן (בחו"ל, פיזית או אונליין)
 - « לא
 - « אחר: _____

6. מה תדירות השימוש המקצועי שלך ברשתות החברתיות במסגרת עבודתך העיתונאית (איסוף, תחקיר, פרסום וכו')?

- « באופן יומיומי
 « מספר פעמים בשבוע
 « פחות מפעם בשבוע
 « לא עושה שימוש בכלל

7. באילו פלטפורמות ורשתות חברתיות אתה עושה שימוש במסגרת עבודתך העיתונאית? (ניתן לבחור יותר מאחת)

- « טוויטר
 « פייסבוק
 « אינסטגרם
 « טיקטוק
 « טלגרם
 « ווצאפ
 « בלוסקיי
 « אחר: _____

8. באיזו רמה אתה מעריכה את היכולת שלך להשתמש בכלים ובשיטות של תחקיר דיגיטלי? (1 – ללא ניסיון, 5 – מומחה)

9. באיזו רמה אתה מעריכה את היכולת שלך להשתמש בכלים ובשיטות שלהלן? (1 – ללא ניסיון, 5 – מומחה)

9.1 חיפושים מתקדמים בגוגל – פקודות חיפוש מתקדמות (כמו: site:, inurl:, filetype:)

9.2 תחקיר, חיפוש מידע וניטור שוטף בתוך רשתות חברתיות

9.3 בדיקת אימות ואמינות של תוכן ומידע ויזואלי (למשל חיפוש תמונה או וידאו)

9.4 גיאולוקיישן – שימוש במפות ואיתור מיקום על פי מידע ויזואלי ופורנזי

9.5 חקירת אתרי אינטרנט ודומיינים

9.6 חיפוש ובחינת פרטים של מודעות וקידום ממומן ברשתות (רשתות חברתיות ופרסומות באתרים)

9.7 שימוש בכלי בינה מלאכותית לעבודה עיתונאית שוטפת לתחקירים ואימות מידע

- 9.8 ארגון, ארכוב ותיעוד ממצאים דיגיטליים ומידע שנאסף ברשת
- 9.9 חיפוש מידע על אנשים (חשבונות ברשתות החברתיות, טלפונים, וכו') באמצעות כלים מגוונים ומאגרים פתוחים
- 9.10 דאטה ג'ורנליזם – שימוש בכלים דיגיטליים לניתוח מידע ועיבוד נתונים
- 9.11 כלים ומיומנויות בנושאי מוגנות, פרטיות והגנה על מקורות ברשת
10. האם חווית פגיעות או איומים דיגיטליים במהלך עבודתך העיתונאית? אם כן, מאיזה סוג? (שאלה פתוחה)
11. האם יש תחום, שיטת תחקיר וחיפוש ברשת או כלי דיגיטלי שחשוב לך ללמוד עליו במהלך הקורס? (שאלה פתוחה)
12. אילו היבטים או סוגיות של מוגנות דיגיטלית או בטיחות והגנה על מכשירים ומקורות תרצו ללמוד במהלך הקורס? (שאלה פתוחה)
13. האם יש תחקיר או פרויקט שהיית רוצה לפתח במסגרת הקורס? (שאלה פתוחה)

2.ב. שאלון לאחר הקורס

1. מה הם תחומי הסיקור שלך? (אנא בחר/י בכל האפשרויות המתאימות)
- « חדשות כלליות
- « פוליטיקה
- « ביטחון
- « סוגיות חברתיות
- « כלכלה ועסקים
- « תכנון ונדל"ן
- « טכנולוגיה
- « תרבות ובידור
- « מדע ובריאות
- « ספורט
- « אחר: _____

2. באיזו מידה אתה מעריכה שהכלים, המיומנויות והתוכן שהועברו בהכשרה ישפרו את עבודתך העיתונאית בעתיד? (1 – לא ישפרו בכלל, 5 – ישפרו מאוד)
3. באיזו מידה ההכשרה שיפרה את היכולות והידע שלך בכל אחד מהתחומים הבאים? (1 – לא שיפרה בכלל, 5 – שיפרה מאוד)
 - 3.1 שימוש מתקדם בחיפוש גוגל
 - 3.2 תחקיר, חיפוש מידע וניטור שוטף בתוך רשתות חברתיות
 - 3.3 בדיקת אימות ואמינות של תוכן ומידע ויזואלי (למשל חיפוש תמונה או וידאו)
 - 3.4 גיאולוקיישן – שימוש במפות ואיתור מיקום על פי מידע ויזואלי
 - 3.5 חקירת אתרי אינטרנט ודומיינים
 - 3.6 חיפוש ובחינת פרטים של מודעות וקידום ממומן ברשתות
 - 3.7 שימוש בכלי בינה מלאכותית לעבודה עיתונאית שוטפת לתחקירים ואימות מידע
 - 3.8 ארגון, ארכוב ותיעוד ממצאים דיגיטליים
 - 3.9 חיפוש מידע על אנשים (חשבונות ברשתות החברתיות, טלפונים, וכו')
 - 3.10 כלים וידע על מוגנות, פרטיות והגנה על מקורות ברשת